

יציאת שבת	כניסת שבת	י"א חשוון ה'תשפ"ג
17: 25	16: 07	ירושלים
17: 26	16: 29	ת"א
17: 25	16: 17	חיפה
17: 27	16: 30	באר שבע

אילן של יצחק

פרשת "לך-לך"

מקובל לחשוב שהכרה בבורא עולם היא עניין של אמונה ולא של שכל והיגיון. אולם, תורתנו הקדושה מצוה אותנו: **"וידעת היום, והשבת אל-לך, כי ה' הוא האלקים, בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת: אין, עוד."** (דברים ד, ט).

שני מושגים אלה: **"ידיעה"**, ו**"השבה אל הלב"**, נקראים בלשונו **"אמת"** ו**"אמונה"**. **אמת** - היא מציאות עובדתית שהתבררה לאדם בחוש או בשכל טהור, כלומר: ידיעה, הבנה והפנמה שהגיעה על ידי הוכחה ללא רגש וחיבור נפשי, גם אם הוא שונא ומתנגד לעובדה זו - היא קיימת.

לעומתה **האמונה** היא תחושה נפשית של ודאות (בניגוד לידיעה שכלית), לכן מתארת התורה את האמונה כשוכנת **"בלב"** - **"והשבת אל-לך-לך"**.

התפיסה הרווחת היא כי **"אמת"** ו**"אמונה"** הם שני מושגים שאינם קשורים זה לזה, ואף סותרים זה את זה, אולם די אם נתבונן בפשט הפסוק, נוכל להבין את הטעות שבהנחה רווחת זו.

תורתנו הקדושה מצווה אותנו: **"וידעת היום, והשבת אל-לך-לך"** - לציווי זה יש **סדר: תחילה תדע, ואז תשיב אל הלב**.

כלומר: את הברור השכלי, הידיעה והפנמת האמת כי יש בורא לעולם ו**"כי ה' הוא האלקים, בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת: אין, עוד."** - תעשה עוד **"היום"**!

ולאחר שתדע זאת - אז עליך **להשיב ידיעה זאת אל הלב** - להתחיל להפנים ידיעה זאת **לתחושה נפשית** של ודאות - להאמין באותה אמת. במצב זה הופכת הידיעה הזו להיות חלק מהאדם, הוא סומך עליה ומנהל את חייו לפיה - זוהי **"אמונה"**.

האמונה היא מידה שנקנית בעבודה ויש תמיד לפתחה ולבנותה.

את בורא העולם בעצמו לא ניתן לראות, אבל ניתן לדעת על מציאותו והנהגתו מתוך מעשיו. דרך זו לאמונה מוזכרת כבר בחז"ל, כדרכו של **אברהם אבינו** לאמונה, והרמב"ם מתארה כך: **"כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה והיה תמיה: היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג? ומי יסבב אותו? כי אי אפשר שיסבב את עצמו. וכו' ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה וידע שיש שם אלוקים אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוקים חוץ ממנו"** (עבודה זרה וחוקות הגויים א, ג).

וממשיך הרמב"ם ואומר, שההתבוננות בבריאה לא רק קובעת בשכל ובלב את עובדת מציאות ה' והנהגתו את הבריאה, אלא מביאה לידי העמקת האמונה והפנמתה אל תוך הנפש, עד שמתבטא הדבר ברגשות אהבה ויראה עמוקים ועזים אל ה' ומוסיף **המלבי"ם** ואומר, שיש להוסיף להתבונן במעשי ה' תמיד, ולא להסתפק במה שכבר ידוע. כי חכמת ה' וכוחו אינסופיים, ובהם ברא את הבריאה.

אז מדוע איפוא טועים רוב האנשים?

הרי ההכרה בבורא מתבקשת מאליה, כפי שהבין אותה אברהם אבינו?

ובכן, רוב בני האדם לא הגיעו למסקנה זו, לא מחמת ריחוקה, אלא מפאת שמשקנה זו מחייבת את מי שהגיע אליה בהתחייבויות רבות. היא כובלת! אם אכן יאמץ האדם את מסקנות שכלו שמורה לו כי יש מנהיג לבריאה, הרי הוא מחוייב לשמור את כל מצוותיו ולהיזהר מלעבור על כל מה שציווהו המנהיג שלא לעשות. רק ידיעה זאת לבדה גורמת לאדם לבריחה מהסקת מסקנות ברורות ביותר. עד כדי גרימת עיוורון מוחלט.

באחד ממסעותיו של אלכסנדר מוקדון הוא הגיע ליד מעיין ממנו הריח ריח מיוחד במינו. **"כנראה שמעיין זה נובע מן עדן"** קרא אלכסנדר ומיהר ללכת לאורכו של המעיין עד שהגיע לפתחו של גן עדן.

הרים אלכסנדר בקולו וקרא: **"פתחו לי, פתחו לי"** אך בת קול השיבה לו: **"זה השער לה'** צדיקים יבואו בו" - רק צדיקים יכולים להיכנס בפתח הגן עדן. **לא ויתר אלכסנדר ואמר: "אני מלך ואדם חשוב, אנא תנו לי דבר-מה"**. ומגן העדן יצאה גולגולת אדם.

לקח אלכסנדר את הגולגולת ושם אותה על כף המאזניים. על הכף השניה הוא הניח כסף וזהב, ועדיין הגולגולת הייתה כבדה מהם.

שאל את החכמים: **"מהי גולגולת זו?"** השיבו לו: **"זו גולגולת של אדם, שתמיד מתאוה עוד ועוד ולעולם לא באה על סיפוקה"**, אמר להם אלכסנדר: **"זאת מנין לכם?"** לקחו החכמים את הגולגולת וכיסו אותה במעט עפר ומיד הכריעו הכסף והזהב את הגולגולת. שכן ביום הפטירה, כאשר קוברים את האדם, שוב אין הוא מוסיף להתאוות לתענוגות העולם הזה. (על פי מסכת תמיד ל"ב)

הנגיעה האישית, הרצון להתנתק מהכבלים וליהנות ממונעמי החיים ללא הצבת גבולות, מונעים מהאדם מלאמץ לעצמו את המסקנה המתבקשת מאליה. רק כאשר יתעלה האדם מעל נגיעותיו האישיות, תפתח לפניו דרך האמת - דרך האמונה.

אם כן, הראשון שהגיע להכרה שכלית זו, והפנמת ידיעה הזו אל הנפש היה אברהם אבינו. את האדם הזה נטל האלוקים, כדי לבנות באמצעותו עולם חדש.

"ויאמר ה' אל-אברהם, לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, אל-הארץ, אשר אראך. ואעשך, לגוי גדול, ואברכך, ואגדלה שםך; והיה, ברכה." (בראשית י"ב, א'-ב').

המפגש הראשון שלנו עם אברהם מעלה תמיהה:

מדוע התורה לא מציגה לנו פרטים מקדימים על אברהם אבינו?

מדוע אנו פוגשים אותו בפעם הראשונה דרך הדיבור האלקי?

ואם נחدد את השאלה- מדוע את נח התורה מציגה ואומרת שהוא צדיק תמים המתהלך את האלקים, ואילו על אברהם אין שום פירוט?

כתב הישפת אמת: **"ובזוהר הקדוש נראה, כי זה עצמו השבח - ששמע זה המאמר "לך לך" שנאמר מה' יתברך לכל האנשים תמיד... ואברהם אבינו שמע וקיבל."** כלומר, הקריאה האלקית- **"לך לך"**, הדהדה בעולם זמן רב ואברהם הוא היחיד שהצליח לשמוע ולקלוט את הקול הזה.

יחודו ועניינו של אברהם מתחדדים על רקע הדורות שקדמו לו.

דור המבול ודור הפלגה הם שני דורות שהיו שקועים במציאות הנמוכה. דור המבול הלך אחר תאוותיו, ודור הפלגה ניסה לבצר את זהותו העצמית, כל זאת, עד שמגיע אברהם.

אברהם מצליח לפרוץ את צורת החיים הזאת. הוא מכיר במי שברא את העולם, שומע קול שבוקע מהמציאות העליונה, ובעקבותיו הוא יוצא מהמציאות שמקיפה אותו והולך אל ארץ כנען במטרה להקים שם עם שידע את ה', יעבוד אותו וישפיע ברכה לעולם.

"ויקח אברהם את-שרי אשתו לוט בן-אחיו, ואת-כל-רכושו אשר רכשו, ואת-הנפש, אשר-עשו בחרן; ויצאו, ללכת ארצה כנען, ויבאו, ארצה כנען." (י"ב, ה')

וכתב רש"י: **אשר עשו בחרן** - **"שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו"**. ואמרו חז"ל (במד"ר): **אלו הגרים שגגירו, וללמדך שכל המקרב והמגייר - כאילו בראו."**

השבוע, חל יום השנה ה-83 לפטירתו של הרב שמעון יהודה הכהן שקופ זצ"ל (תרי"כ - ט' בחשוון ת"ש) היה ראש ישיבת גרודנה. על אישיותו וצדקותו של הרב שקופ, ניתן ללמוד מהסיפור הבא, המופיע בספר 'תורה יבקש מפייה'. כה סיפר בעל המעשה, יהודי אמריקני, בערוב ימיו: **"הייתי נער בן עניים מליטא ושאפתי ללמוד בישיבת גרודנה. הוריי נעתרו לתחנוני ושלחו אותי לישיבה. הדרך היתה לעיתים מפחידה ומסוכנת וכל הזמן פחדתי: האם אצליח למצוא את דרכי? האם יהיה לי מה לאכול? האם אעבור את מבחן הקבלה לישיבה? שאם לא אצלית, אבייש את שם משפחתי ואאלץ לחזור את כל הדרך חזרה. הדרך היחידה להרגיע את הפחדתי והחששות היתה על ידי שינון דף הגמרא שהכנתי לבחינה. חזרתי על דף זה שוב ושוב עד שידעתי מילה במילה.**

כשהגעתי לגרודנה, נקשתי בדלת ביתו של ראש הישיבה. רבי שמעון, שהיה אז כבן 70, קיבל אותי בחביבות והכניסני לביתו. אני רוצה להתקבל לישיבה. הגעתי מליטא, אמרתי. 'אם כך, אשאל אותך 2 שאלות', השיב ראש הישיבה, ואני נדרכת. הנה הגיע הרגע הגדול שיקבע את עתידי.

"שאלה ראשונה: מתי אכלת לאחרונה ארוחה כמה?"; שאל אותי הרב שקופ. נדהמתי מהשאלה, והשבתי: 'לפני כשבועיים'. קם הרב ממקומו ואמר: 'ראה, אין כוחי בבישול ככוחה של רעייתי, אלא שהיא לא נמצאת עתה בעיר. תצטרך להסתפק במה שאני יודע'. ניגש והחל לבשל לי ארוחה. נדהמתי מגודל המעמד. אפילו את אבי לא ראיתי מבשל, וכאן ראש הישיבה הגדול עומד לבשל בשבילי!! כשסיים לבשל, שם לי צלחת מלאה מהתבשיל. אחר שגמרתי דאג למלאה שוב, עד שהייתי שבע כהוגן ולא יכולתי לאכול עוד.

"כשסיימתי וברכתי ברכת המזון, אמר ראש הישיבה: 'עתה השאלה השנייה'. כעת כבר היה ברור לי שעכשיו, לאחר שבעתי אפשר כבר לבחון אותי. כמה נדהמתי לשמוע את השאלה השנייה: 'מתי ישנת לאחרונה במיטה?'; בעודי נדהם מהשאלה, השבתי: 'לא זוכר בדיוק'. גדול הדור הוביל אותי לחדר השינה וסידר לי את המיטה. הוא ביקש ממני ללכת לישון, כיסה אותי היטב, ואני בעייפותי נרדמתי עד הבוקר. אחר כך התברר לי שזו היתה המיטה שלו. זה היה מבחן הכניסה שלי ליישיבת גרודנה."

סיים בעל המעשה: "שנים עברו מאז, צרות רבות עברו עליי, כל משפחתי נכחדה בשואה האיומה, ומה ששמר על יהדותי בכל השנים, עם כל הטרגדיות, אלו אותן שתי שאלות. אותו מבחן קבלה ליישיבת גרודנה."

גם בדרכו למצרים, עקב הרעב הכבד שפקד את ארץ כנען, לא הפסיק אברהם בעבודת הקודש שלו, לפרסם את שמו של הקב"ה בעולם, וכשחזר לארץ ישראל, הקפיד אברהם לחזור דרך המקומות שבהם עבר ברדתו למצרים: "**וְאֶבְרָם, כְּבָד מְאֹד, בְּמִקְנֵהוּ, בְּפָסֹף וּבְצֹהֵב. וַיֵּלֶךְ, לְמִסְעָיו, מִנֶּגֶב, וְעַד-בֵּית-אֵל--עַד-הַמְּקוֹם, אֲשֶׁר-הָיָה שָׁם אֱהֱלָה בְּתַחֲלָה...**" (י"ג, ב"ג)

אומר המדרש (בראשית רבה מ"א): **וַיֵּלֶךְ, לְמִסְעָיו** - במסעות שהלך, בהן חזר. אמר רבי אלעזר ברבי מנחם: הלך לפרוע הקפותיו."

ויש להקשות על דברי המדרש: האם ברדתו למצרים היה אברהם אבינו עני עד כדי כך שהיה זקוק להלוואות?

ענה על כך האדמו"ר **רבי יחזקאל מקאזמיר**: אברהם אבינו, שכל חייו הקדשו לפרסום מציאות הבורא בעולם, ראה בכל מקום חדש שאליו הגיע הזדמנות להכריז על מציאות בורא השמים והארץ, האל האחד והיחיד שאותו יש לעבוד, וכך הכניס רבים תחת כנפי השכינה. בדרכו למצרים, היו אנשים שטענו כלפיו, כי אם אמנם אמת דבריו, איך אפשר להבין שהקב"ה מניח לעבדו הנאמן להיות נע ונד על פני האדמה? הרי, זה לא מכבר נצטווה "לך לך מארצך", וכבר הוא נאלץ להגר למצרים מפני הרעב! לאותם אנשים היה אברהם "חייב" תשובה, שאין מאורעות אלו אלא ניסיונות שהקב"ה מנסה בהם את נאמניו, לראות אם הם דבקים בו. כשחזר אברהם ממצרים וברשותו ממון רב, ולאחר שהתפרסמו הניסים הגדולים שארעו לו בבית פרעה, אשר הוא וכל המצרים נוגעו בנגעים גדולים לאחר ששרה נלקחה בכפייה לארמון המלך - חזר אברהם אל כל השואלים ותשובתו בפיו: **לעולם אין הקב"ה מזניח את החוסים בו, הכל ניסיונות!**

אמר **הרבי מליובאוויטש**: וכי היה אברהם זקוק להבטחה שיתגדל שמו בעולם? אלא פרסום שמו של אברהם אבינו הוא כמו פרסום שמו של הקב"ה, שכן בכל מקום שאליו הגיע אברהם אבינו עשה שיתפרסם ויתקדש שם שמים. וזו גם ההוראה שעלינו ללמוד מאברהם אבינו: עלינו לקיים את "לך-לך" - לצאת בשליחותו של הקב"ה, להפיץ את אור התורה ולקיים המצוות, לעזור לזולת, אם בממון ואם בעצה טובה, בלי לשקול שיקולי תועלת אישיים. אבל בסופו של דבר, כמו שהיה אצל אברהם, גם השכר לא יאחר לבוא.

חז"ל מונים לנו עשרה ניסיונות, שבהם נתנסה אברהם אבינו - והרמב"ם מונה את ה**ניסיון של מלחמת ארבעת המלכים**, כניסיון הרביעי.

ויש לשאול: היכן פה הניסיון? מדוע חז"ל מונים זאת במניין הניסיונות? אברהם אבינו שומע שלוט נלקח בשבי, ויוצא למלחמה להשיבו! הרי הוא הבטיח ללוט בעת פרדתם כמובא ברש"י (יג, ט):
"בכל אשר תשב, לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר."

אולם יש לשאול: מדוע ללכת ישר למלחמה ולא לנסות בדרכי שלום?! איך הוא יוצא למלחמת המלכים, כשלכאורה, שאין לו כל סיכוי?! ועוד מקשים המפרשים: למה כשרה אמנו נלקחה לבית פרעה - אברהם עשה השתדלות והתפלל, וכשלוט נלקח לשבי - מיד הוא יוצא למלחמה?? הרי אברהם אבינו יודע מה כוחה של תפילה!

מבאר הזוהר הקדוש, וה**פרקי דרבי אליעזר** {ריש פכ"ז}:
בא ר' אליעזר בן הורקנוס ומגלה לנו סוד - לארבעת המלכים היתה מטרה אחת - "**וַיְהִי בַיּוֹם אֲמַרְפֶּל**" - כל מה שנעשה במלחמת ארבעת המלכים, סבב סביב אדם אחד - **אֲמַרְפֶּל** - הוא נמרוד! ארבעת המלכים התאגדו יחד במטרה אחת - "**לְהַפִּיל עָנִי וְאֶבְיֹן**" - לתפוס את לוט, והמטרה היתה - "**לְטַבֹּחַ יִשְׂרָאֵל דָּרָךְ**" - לשחוט את אברהם אבינו!

אם כן, לפנינו מלחמה בין אברהם אבינו שמפיץ את דבר ה' בעולם - לבין נמרוד שכל מטרתו היא מרידה בקב"ה, ולהפיץ את הע"ז בעולם.

אומרת התורה: "**וַיִּקְחוּ אֶת לוֹט וְאֶת רְכֻשׁוֹ בֶן אַחֵי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ**". (יד, יב) ומסבירים חז"ל - מדוע לא כתוב - ויקחו את לוט בן אחי אברהם ואת רכשו! אלא כתוב "**וַיִּקְחוּ אֶת לוֹט וְאֶת רְכֻשׁוֹ**"! - מכאן לומדים חז"ל, שהרכוש של לוט שהוא "**בֶּן אַחֵי אַבְרָם**"! - כל המלחמה היתה, למען המטרה הזאת - שהוא אחיינו של אברהם!
הם לא נזקקו - לא לכסף שלו, ולא לרכוש שלו, אלא רק לאברהם!

ואומר הזוהר הקדוש (לך לך) - לא לוט היה הכתובת של ארבעת המלכים, אלא אברהם. אותו הם חיפשו. אבל כדי לגרום לאברהם לצאת למלחמה, הם נצרכו לחטוף את לוט תחילה.

מטרת כל המלחמה היתה, למנוע הפצת דבר ה' בעולם! **אֲמַרְפֶּל** - נמרוד - רצה להחזיר את כל העולם לאחור, למה שהיה בדור הפלגה. אמר אברהם אבינו: אם המלחמה היא כנגד קיום דבר ה' בעולם, במקרה כזה אין משא ומתן - זו מלחמה על קידוש שם שמים!

זאת ועוד; בחנוכה, יצאו י"ב חשמונאים למלחמה, כנגד ממלכה שלמה של יוונים! לעומת זאת, בימי מרדכי ואסתר כשהיתה הגזירה "**לְהַשְׁמִיד לְהַרְג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְהוּדִים מִנְּעֹר וְעַד זָקֵן טָף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד**" - מה אמרה אסתר המלכה -: "**לֵךְ כְּנוֹס אֶת-כָּל-הַיְהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשׁוֹ, וְצוּמוּ עִלַּי**" - הולכים להתפלל!!! נשאלת השאלה מדוע? מדוע בתקופת החשמונאים יצאו למלחמה, ובתקופת מרדכי ואסתר התפללו?

אומרים רבותינו - כשהמלחמה היא על הגוף שלנו - על זה אנחנו יכולים רק להתפלל, כי הכל בידי שמים! אבל כשהמלחמה היא על הנשמה - על זה צריכים לצאת ולהילחם בכל הכוח!

בפורים רצו להשמיד את הגוף - לא דרשו לעבור על שום עיקרי הדת. לעומת זאת בחנוכה, רצו להשמיד את הנשמה - ניסו לבטל שבת, חודש, טהרה ומילה - לכן יצאו למות על קידוש ה'!

וכך אמר אברהם אבינו: "כשפרעה לקח לי את שרה, הוא לא התכוון להעביר אותי מעיקרי הדת, אלא הוא רוצה רק את אשתי - לכן עמד והתפלל! אבל כשמנסים למחות את שם ה' מן העולם, צריך לצאת למלחמה - אפילו במחיר של מוות - לקדש שם שמים בעולם!"

לפני כשלושת-אלפים ושבע-מאות שנה נערכה על אדמת הארץ הזאת ברית מיוחדת במינה בין בורא העולם ובין אברהם אבינו - 'ברית בין הבתרים'. על-פי ציווי ה', לוקח אברהם שלושה עגלים, שלוש עיזים, שלושה אילים, תור וגוזל יונים. הוא בותר את הבהמות, ועם רדת השמש מתגלה אליו האלוקים ומבשר לו על גלות ישראל במצרים ועל קשייה, אך גם על הסוף הטוב בצאתם ממצרים והגיעם אל הארץ המובטחת.

"**וַיִּקַּח-לוֹ אֶת-כָּל-אֵלֶּה, וַיְבַתֵּר אֹתָם בְּתוֹךְ, וַיִּתֵּן אִישׁ-בְּתֵרוֹ, לְקִרְאֵת רְעֵהוּ; וְאֶת-הַצֶּפֶר, לֹא בָתֵּר.**" (ט"ו, י')

בברית בין הבתרים נצטווה אברהם אבינו, מיסד האמונה, לבתר ולחלק אילים ושעירים, אליהם נמשלו אומות העולם, ו"**אֶת-הַצֶּפֶר, לֹא בָתֵּר**" - רמז שיהיו ישראל קיימים לעולם.

אלפי שנים עברו מאז אותו מאורע. אימפריות קמו וקרסו, עמים נוצרו והתמוססו, שבטים קמו ונכחדו, ועם ישראל חי וקיים. עבר חורבנות וגלויות, שואות ושמדות, ושב והתכנס בארצו.
אם כן, מה סוד קיומנו, מה סוד הישרדותנו המופלאה?

אמר **המהר"ל מפראג** זצ"ל: עם ישראל נמשל לציפור מעופפת, רוחנית. סוד עם ישראל ברוחניותו, בתורתו ובתפילותיו, בהתקדשותו במצוותיו. אלו החפצים לערטלנו מאמונתו, המסיתים לחולל מהפכה חילונית ומגייסים לטובתם את כל שופרות התעמולה, הם הכורתים את הענף עליו הם יושבים.

בנסותם לעשותנו עם ככול העמים, הם מתנכלים לסוד קיומנו הנצחי. אבל כבר הובטחנו שמזימתם לא תצלח, והדבר לא יעלה בידם, כי עם ישראל נצחי הוא, ורוחניותו מובטחת לעד.

לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתון ז"ל

נלב"ע ב' טבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל

נלב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.